

Vsi beremo tujo znanstveno literaturo in smo tako vsaj pasivno soudeleženi v mednarodnih znanstvenih tokovih. Ko so prof. Jožetu Toporišču podelili Zoisovo nagrado za življenjsko delo, so v obrazložitvi povedali, da je v Slovenijo prinesel takrat moderne poglede na jezik. Pobirati ideje iz tujine je torej dovoljeno in spoštovano. Žal se stik s tujino na tej točki pogosto ustavi, saj je takšno pasivno spremljanje tujine lahko tudi nevarno. Če smo edini, ki v Sloveniji beremo določeno vrsto znanstvene literature, in smo posledično edini, ki to področje, teorijo ali le problem poznamo, se v Sloveniji nimamo s kom pogovarjati. Ali potem lahko z gotovostjo trdimo, da smo tujo literaturo razumeli pravilno? Karkoli bomo povedali naprej, bo zvenelo učeno in moderno, ne glede na to, ali smo zadevo interpretirali pravilno ali ne. Samo branje knjige, članka, revije ali česa primerljivega ni dovolj, da prevzamemo tuja znanstvena dognanja. Znanost je globalen pojav, delati znanost samo znotraj Slovenije pa je zmotno in škodljivo. Konec koncev, če že delamo

stvari, ki so na svetovni ravni, zakaj o tem ne obveščamo mednarodne znanstvene javnosti? Ali smo tako sebični, da hočemo znanstvena dognanja zadržati zase? Prej bi rekel, da se bojimo, da to, kar delamo, dejansko ni tako zanimivo. Tak odnos ni ne zdrav ne znanstven.

Naj zaključim s ponovitvijo teze. Slovenistiki ni treba biti medkulturna na ravni študija oz. bi bilo celo narobe, če bi se pretirano trudila biti bolj, kot že je, medkulturna bi morala biti na ravni raziskav. Mi pa se hvalimo ravno z nasprotnim. Na ravni študija smo ponosni, da kako medkulturni smo, ker oblikujemo skupne študijske programe s tujimi univerzami. Na ravni raziskav pa skoraj s prezirom gledamo na tiste, katerim več od objave v slovenski pomeni objava v mednarodni reviji.

Lanko Marušič
Univerza v Novi Gorici
franc.marusic@p-ng.si

Jezikovne počitnice

Uvod. Jezikovne počitnice so uspešen model poučevanja zamejskih otrok v Sloveniji, in sicer v Novem mestu, kjer učitelji izvajajo učni program po samo-svojem modelu, prilagodljivem in specifičnem. Eden poglobitvenih ciljev Jezikovnih počitnic je jezikovno izpopolnjevanje v slovenščini, toda ob upoštevanju, da je otrok hkrati tudi na počitnicah, torej sproščeno usvajanje jezika v strnjenem jezikovnem okolju, delno tudi v šolskem ambientu.

Pomembno vlogo pri tem ima tudi primerna motivacija otrok, ki temelji na njihovem predznanju in izkušnjah. Učitelji se dobro

zavedajo, da imajo ti otroci resne jezikovne zavore, ki jih je potrebno sprostiti. Raziskave so pokazale, da jim to tudi zares uspeva.

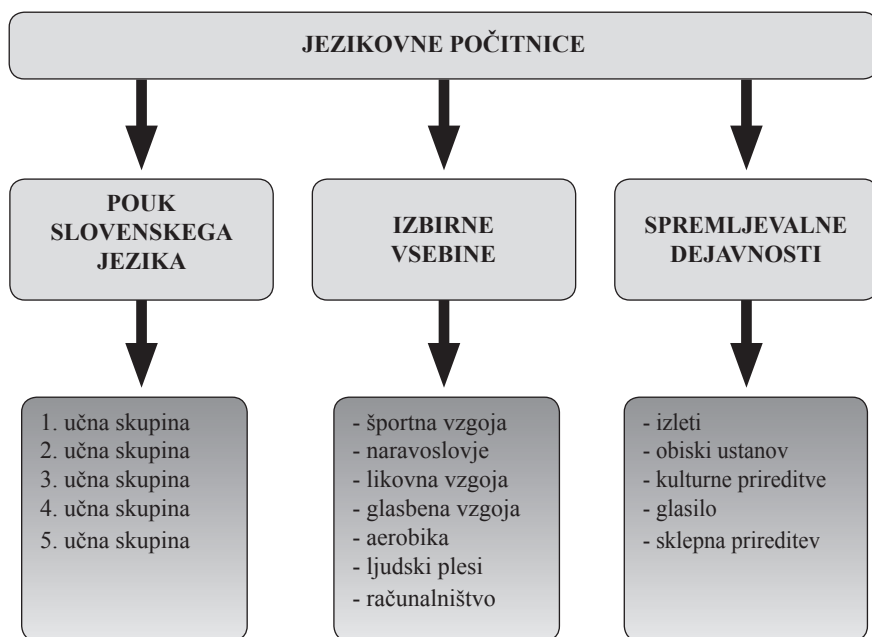
Število 640 otrok na Jezikovnih počitnicah od leta 1989, tj. v 20 letih, je vtisnilo ne le na Dolenjskem, ampak tudi v širšem slovenskem prostoru pomemben pečat meddržavnega sodelovanja, organizatorjem in sodelujočim pa neizbrisljivo sled uspešno prehojene poti. Tudi zame osebno je bilo poučevanje na Jezikovnih počitnicah velik izziv, v 15 letih sem si pridobila pomembne izkušnje, moja družina pa je gostila kar 21 mladih Korošcev.

Namen raziskave je bil spremljava in analiza poučevanja slovenskega jezika koroških otrok, starih od 9 do 16 let, v Sloveniji. Načrt dela in učni program sta specifična, brez vzorčnih in primerljivih modelov. Namen je bil prav tako ugotoviti, ali je učitelj osnovne šole na Slovenskem dovolj široko usposobljen, da se znajde v vsaki vzgojno-izobraževalni situaciji. Nove metode in oblike dela, prenovljena osnovna šola, še posebej uvajanje devetletke, dajejo učiteljem širino in zmožnost prilagajanja različnim učnim situacijam. Za učitelja je tako delo velik izziv, s povečevanjem odgovornosti, saj njegovo pedagoško delo pljuskne preko meja naše domovine.

Pomembno vlogo pri jezikovnem izpopolnjevanju imajo dodatne dejavnosti. K uspehu so nenazadnje pripomogle tudi družine gostiteljice, ki so prav tako skrbele za dobro jezikovno rast koroških otrok.

V miselnem vzorcu je prikazana programska struktura Jezikovnih počitnic. Pouk slovenskega jezika poteka v petih učnih skupinah, oblikovanih glede na predznanje slovenskega jezika. Kot dodatno motivacijsko jezikovno izpopolnjevanje so za otroke s Koroške organizirane izbirne vsebine in spremljevalne dejavnosti.

Pouk in učni programi. V Jezikovne počitnice so vključeni otroci različnih starosti, ki v domačem okolju govorijo svoje narečje, mnogi tudi samo nemščino. Konverzacija v slovenskem jeziku je v šolah in javnem življenju pomanjkljiva, saj so otrokom preskromen besedni zaklad, jezikovne navade in spretnosti prevelika ovira, da bi se med seboj in z okoljem sporazumevali v slovenskem jeziku. Med njimi so velike razlike v predznanju, motiviranosti, sposobnostih, interesih in potrebah za učenje slovenskega jezika.

Zato smo v zvezi z didaktično izpeljavo pouka Jezikovnih počitnic ugotavljali ustreznost prevladujoče učne oblike, prevladujoče učne metode, učnih sredstev in didaktičnega sistema. Ob tem smo upoštevali celovito razsežnost pouka z vidika kognitivnih, socioloških, emocionalnih in drugih dejavnikov. Zanimivo je tudi vprašanje vrednotenja, napredovanja in znanja otrok v pogojih dela Jezikovnih počitnic.

Velika različnost na vseh ravneh in želja po celostnem razvoju otrok na motoričnem, senzoričnem, kognitivnem, afektivnem in socialnem nivoju je narekovala razvrstitev otrok v pet skupin z močno izraženo notranjo diferenciacijo, možnostjo fleksibilne diferenciacije (prehajanje otrok iz ene skupine v drugo) in individualizacijo dela. Postavljene cilje vsake skupine skušajo doseči z uporabo čim večjega števila svojih čutil, zato program Jezikovnih počitnic bogatijo spremljevalne dejavnosti in izbirne vsebine. Na ta način zagotavljamo demokratičnost in enakopravnost vzgojno-izobraževalnih možnosti vsakega otroka, ga usmerjamo k spoštovanju različnosti, medsebojni pomoči, odzivnemu sodelovanju, ga motiviramo in vodimo k funkcionalni rabi jezika s poudarkom na komunikaciji.

Vsa ta pot postopnega usvajanja pogovorne in zbornega jezika, oplemenitenja z vplivi družin gostiteljic, vodi otroke tudi k oblikovanju pozitivne samopodobe in zadovoljevanju njihovih osnovnih potreb po varnosti, ljubezni, moči, svobodi in zabavi.

Prenašalec informacij, znanja, načrtovalec in organizator učnega procesa ni zgolj učitelj, ki s tako zasnovano delo postaja pobudnik ter vodi aktivnosti otrok in jim nudi možnost za samostojno in ustvarjalno delo. Omogoči jim, da pokažejo svojo različnost v sposobnostih, interesih, navadah, znanju

in vrednotah. Tako jih lahko dobro spozna, saj je od čim boljšega poznavanja otrok odvisna tudi uspešnost njegovega dela.

Ugotavljamo, da so učiteljem izredno dobrodošle informacije o otrocih na Jezikovnih počitnicah, ki jih zabeležijo starši na prijavnih listih ali povedo pedagoškemu spremljevalcu otrok. Tudi sprotne informacije gostiteljev lahko pripomorejo h kooperativnim odnosom in medsebojnemu spoštovanju. Tako lahko vse strani prisluhnejo druga drugi, dopolnjujejo vsebine, oblike in metode dela. Na ta način se program Jezikovnih počitnic obogati in popestri, saj povezuje življenje in šolsko učenje. Poleg kakovostnega napredka v znanju jezika lahko ustvarjamo demokratično klimo, ki spodbuja iskrenost, samoiniciativnost, kritičnost, izražanje lastnega mnenja, vrednotenje dela ...

Povezovanje pouka, spremljevalnih dejavnosti in izbirnih vsebin je pedagoški izziv učiteljem, da diferencirajo učne vsebine, oblike in metode dela. Vsako leto prilagajajo otrokom z različnimi sposobnostmi, interesi in znanjem obseg in globino učnega gradiva. Posebno pozornost posvetijo prilagajanju učnega gradiva, ki ustreza taksonomsko zahtevnejšim vzgojno-izobraževalnim ciljem.

Vzgojno-izobraževalno delo Jezikovnih počitnic temelji na kombinaciji oblik in metod dela. Težišče pouka je na skupinskih in individualnih dejavnostih ter na delu v dvojicah. Tako lahko otroci razvijajo svoj učni stil in delajo tudi v svojem lastnem ritmu. Manjši obseg frontalnega pouka učitelji popestrijo z neverbalno komunikacijo, didaktičnimi igrami, s primerjalnimi, akcijskimi, problemskimi, miselnimi vprašanji in vprašanji, ki usmerjajo pozornost. Veliko uporabljajo tehniko miselnih vzorcev, in tako aktivirajo obe možganski polovici. Otroci se naučijo

časovno krajših poti do ustvarjalnih rešitev in znanja. Z ustrezno kombinacijo učnih metod je motivacija otrok večja, učenje jih zabava, razveseljuje in vodi k uspehu. V skupini prevladuje pozitivna naravnost, pričakovanje, angažiranost in notranja disciplina. Otroci radi sodelujejo, komunicirajo, so samoodgovorni in tolerantni. Z uporabo medijev in ustreznih učnih sredstev, ki jih učitelji velikokrat izdelajo sami, je sposobnost koncentracije otrok večja, počutje pa dobro in sproščeno. To jim omogočajo z različnimi izraznimi možnostmi: igro, glasbo, govorico telesa, humorjem.

Po večletnih izkušnjah ugotavljamo, da je vzgojno-izobraževalno delo Jezikovnih počitnic uspešno, če temelji na:

- skupnem načrtovanju, problemskem pristopu in skupnem vrednotenju dela Jezikovnih počitnic,
- povezovanju vsebin z vsakodnevnimi življenjskimi situacijami, kooperativnosti,
- povezovanju informacij in znanja različnih področij,
- prilagajanju učnih vsebin, oblik in metod predznanju, sposobnostim ter interesom otrok,
- prevladovanju izkustvenega učenja, interdisciplinarnosti.

Poleg splošnih ciljev predmeta slovenščina v osnovni šoli (Učni načrt slovenščina, 2002) so tukaj posebej pomembne sporazume-valne dejavnosti: poslušanje, govorjenje, branje, pisanje. Tako na Jezikovnih počitnicah sledimo predvsem naslednjim ciljem:

- Udeleženci Jezikovnih počitnic sprejemajo in razčlenjujejo svoji starosti in predznanju slovenskega jezika ustrezna ustna in pisna neumetnostna besedila – poslušajo pogovore in govorne nastope ter berejo različna besedila.
- Pridobivajo si različne informacije, spo-

znajajo kulturo dolenske pokrajine in ljudi ter bogatijo svoje življenje.

- Besedila sprejemajo kritično in razmišljajoče.
- Zapisana besedila besedno-slovnično razčlenjujejo in si pri tem pridobivajo osnovno jezikoslovno znanje.
- Udeleženci tvorijo svoji starosti ustrezna ustna in pisna neumetnostna besedila – se pogovarjajo in govorno nastopajo ter pišejo kratka besedila.
- Uzaveščajajo si načela dvogovornega sporazumevanja ter si krepijo samozavest in zmožnost spoštovanja drugačnega mnenja.
- Spoznavajo, da se je treba na govorjenje in pisanje pripraviti. Pri tvorjenju besedil so natančni in sistematični, zavedajo se pomena maternega jezika ter potrebe po jezikovnem izpopolnjevanju.
- Učenci razvijajo poimenovalno, upovedovalno, pravorečno in pravopisno zmožnost.
- Spoznavajo vlogo in položaj slovenskega jezika ter se znajdejo v slovenskem jezikovnem okolju.
- Razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnosti.
- Poslušajo učiteljevo pripovedovanje ter branje poezije in proze.
- Pišejo neliterarna, polliterarna in literarna besedila.
- Pripovedujejo, recitirajo in dramsko oblikujejo besedila. Govorno upovedujejo svoje domišljijske svetove in pripovedujejo o svojih literarnoestetskih izkušnjah.

Sklep. Jezikovne počitnice omogočajo mladim, da se z živo slovensko besedo srečajo neposredno, jo spoznavajo, poglobljajo in usvajajo. Ko so na počitnicah, opravljajo tudi koristno kulturno dejanje. Slovenščina jim postane bližja, bolj njihova, vabljliva. Samo iz knjig se je žive in pristne slovenščine težje naučiti.

Slovenščina v Sloveniji je preizkušen jezikovni in učni program za mladino od 10. do 16. leta. Najboljši način (na)učiti se kakega jezika je še vedno, da ga spoznavаш tam, kjer je jezik okolja, kjer je doma. Jezikovni pouk in bivanje v družinah zagotavljata najboljše dosežke pri učenju. Otroku, ki tako rekoč v igri pogloblja in razširja svoje jezikovno znanje, bo to znanje v veliko pomoč: kot smiselno dopolnilo (dvojezičnega) pouka v ljudski šoli; kot dobra priprava za vstop v dvojezično višjo šolo; kot prednost ob vedno tesnejšem sodelovanju s Slovenijo na gospodarskem področju; kot pospeševanje dobrih sosedskih odnosov – znanje jezikov odpira poti v prihodnost.

V tej smeri hočemo in želimo slediti viziji razvoja Jezikovnih počitnic, naj se torej strnejo prizadevanja odgovornih, osveščenih ljudi ter organizacij iz Slovenije in Avstrije za ohranitev slovenskega jezika

pri mlajši, najmlajši in vseh bodočih generacijah koroških Slovencev. Govoriti materinščino pomeni ponosno pokazati svojo identiteto ter ostati povezan z deželo in vsem, kar imenujemo dom. Torej je oblikovanje tolerance do drugih narodov in njihovih značilnosti v času globalizacije zelo pomembno, še zlasti med mladimi. Jezik kot sredstvo sporazumevanja med ljudmi nam odpira mnoga vrata. Z jezikom se širijo tudi kulturne, materialne dobrine, način življenja in različne socialne prakse. Ugotovili smo tudi, da procesi globalizacije še bolj utrjujejo potrebo po uveljavljanju maternega jezika, po ohranjanju naše narodnostne ter jezikovne identitete v družbi množice živih jezikov in jezikovnih skupin.

Danica Rangus

Osnovna šola Center Novo mesto
danica.rangus@gmail.com